

הקדמה

כל הרוצה לעשות תשובה יסתכל בדוד (מדרש תהלים מזמור מ).
ועל ידי אמירת תהלים, אפילו מי שאין לו שום התעוררות לתשובה, הוא מתעורר
לעשות תשובה. וגם זוכה על ידי תהלים להגיע אל השער ואות השייך לו, ולפתוח
השער (ליקוטי מוהר"ן תניינא, עג).

דוד מלך ישראל ביקש לעוף כיונה, להרחיק נדוד, להתנתק ולשכון במדבר, למצוא
מפלט מכל רוח סועה, ריב ומרמה. ייחול זה מעולם לא התממש. דוד, כנער וכמלך,
נאלץ להיות מעורב ועסוק בלי הרף במאבקים, בהכרעות ובהתמודדויות מכבידים
ביותר במגוון מישורים. הוא חווה ניכור במשפחה שבה גדל ופגש ביריבות קטלנית
במשפחה שהקים. הוא נדרש לעמוד באתגרים פוליטיים וביטחוניים שלא הזמין
– בין השאר בעימותים עם מלך שתמיד כיבד, ועם בן שתמיד אהב, ועל שניהם
קונן כשמצאו את מותם, אף שהם ביקשו את מותו. אנשים שניסו לתמוך בו נרצחו,
אחרים שעליהם ריחם לבסוף מרדו בו, וחבר הנפש היחיד שהיה לו נפל במלחמה.
דוד היה מצביא, נמלט, אסיר, מלך, משורר, מנהיג רוחני, בעל ואב, שנדרש מדי
שעה למצוא פתרון למשבר לוחץ, בכל פעם במישור בין-אישי אחר, אם בפתרון
סכסוך מדיני אם בטהרת אישה לבעלה.

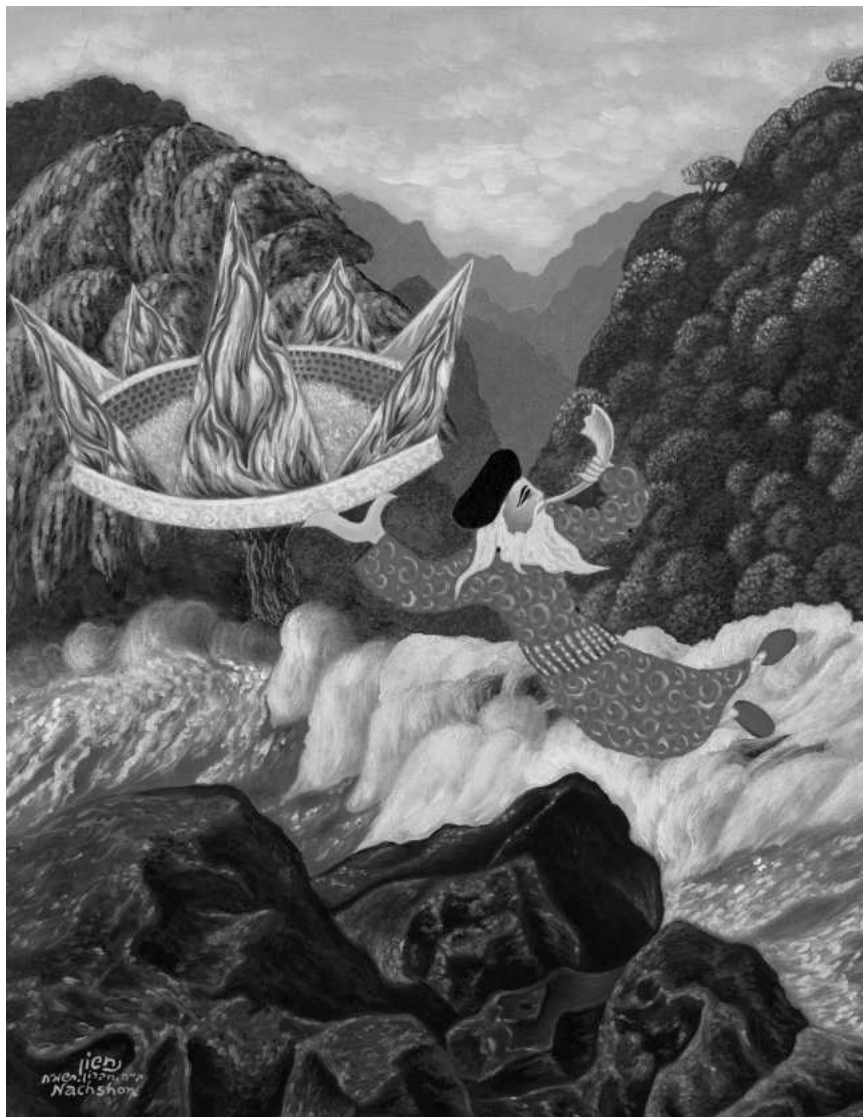
טבעה של התמודדות עם מציאות תובענית לסחוף את האדם המתמודד במלואו.
הוא עשוי להתמקד באירוע הפוקד אותו, בלי לשחרר את עצמו רגשית מאחזיה
בדמויות המתעמתות עמו. גם עימות שראשיתו היה עקרוני וענייני יכול בקלות
להידרדר למאבק של כבוד, תאוה או כוח. ואילו דוד המלך, על אף כל האתגרים
והצרות הצליח לחוות את כל מה שפקד אותו כמעשי ה'. במקום להיתפס לדמות
המתעמתת עמו, דוד ראה את ה' ששלח את הדמות הזאת. במקום להתגאות
בהצלחה או בניצחון שלו, דוד ראה את ה' שגמל עמו את הטובה הזאת ושנטע בו
את התבונה להצליח. ובעקבות מעשי ה' אלו, דוד מנהל שיח מתמיד עמו. דוד שהיה
מעורה היטב במציאות הארצית חש את נוכחות ה' בכל. "אם אֶפְסֵק שְׁמַיִם, שָׁם

אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּגֶד (תהלים קלט, ח). אשרי העם שאנשי הרוח שלו מעורים בחיי המעשה ומתוכם מדריכים אותו, ואינם הוגים בתיאוריות מתוך מגדלי שן. ספר אחד יש בדינו מדוד המלך, ובוה הספר שזר יחד את נימי נפשו הרבים: את התמודדותיו, עצותיו האישיות, הביטחוניות והמדיניות, קילוסיו למרום וצערו בעתות משבר, והכול מתוך פנייה אל ה', או פנייה אלינו להפנות את לבנו אל ה'. הפותח בספר, ימצא בו את הקרוב לנפשו באותה העת. אם כלוא הוא בבדידות נפשית או רוחנית, יוכל להתלבש בבדידותו של דוד המלך. אם מבולבל הוא בעמידתו בתוך משפחתו, יזדהה עם דוד איש המשפחה. אם כוסף הוא בחוסר מרגוע לקרבת אל, ילמד מדוד המשורר העורג כיצד להביע בפיו את כמיהותיו וגעגועיו. ובכל המקרים ימצא בדברי דוד חיבור בלתי אמצעי אל ה' המסתתר בכל הבא עליו. ומכיוון שכקצב התקדמות הדורות כך קצב השתנות המצב הנפשי של כל פרט ופרט, אדם שקרא בספר תהלים היום באופן אחד, יקרא בו מחר באופן אחר.

עיקר המגמה שלנו בהכנת מהדורה זו היה הבלטת החיבורים השונים האלה של הקורא לדברי דוד המלך. המצע הרוחני של מזמורי תהלים כמפגש בין ה' לישראל הוא עשיר ורבגוני כל כך עד שנדרשנו להתאמץ רבות לתת מקום בכל עמוד ועמוד לכל העובות האלה שבין רועה לעדרו. היוזמה למהדורה עשירה זו הגיעה מאת הרב משה שילת וספריית 'מעיינותיך'. מיכל בריטמן, אליהו משגב והרב ינון חן עמלו במסירות רבה על צורת המזמורים. הרב דובי ליברמן ליקט את דברי גדולי החסידות מתוך ים של חכמה, וזאת בעזרתו של הרב יהודה כהן. יצחק נחשון בחר את התמונות שייכללו בספר, מתוך יצירותיו של אביו הצייר ברוך נחשון. שמואל וולם, אבישי מגנצא ויהודה פודורבסקי אמונים על הפקת הספר, וכל המלאכה התבצעה עת בשפתותינו תפילה שהמילים שעמלנו עליהן תהיינה לרצונות ההוגים אותן, ולאמרי פיהם.

אנו תקווה שהיחודי במהדורה זו אכן יאפשר למפגש זה להתרחש במלוא הדרו – חלוקת השורות לצורך קריאת התהלים כשיחה, ולא כטקסט יבש; הביאור הבהיר למזמורים מאת הרב עדין אבן ישראל (שטיינולץ); הצוירים גדושי המשמעות והגוונים מאת הצייר ברוך נחשון; הליקוטים העמוקים והטמירים מגדולי החסידות; והאותיות מאירות העיניים בגופן קורן, גופן שעוצב במיוחד כדי לשמש את כתבי רוח הקודש.

יהושע מילר
הוצאת קורן ירושלים
י"ט כסלו התשע"ז

אֲשֶׁר־הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים

ספר ראשון פרק א

דברי התבוננות כלליים על דרכו ואושרו
של האדם הנוהג כראוי, ולעומתם – חייהם
של אותם אנשים שהם רעים וחטאים.

אֲשֶׁר־הָאִישׁ א
אֲשֶׁר | לֹא הֵלֵךְ
בְּעֵצַת רְשָׁעִים
וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד
וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יָשָׁב:

אֲשֶׁר־הָאִישׁ - המילה "אשרי" מופיעה בעיקר בתהלים. פירושה, בצורה הפשוטה ביותר, הוא - אושר; אושר הוא לו, לאדם, הנוהג בדרך הזאת. אבל ב"אשרי" יש גם משמעות אחרת, שאיננה נבדלת לגמרי אלא משתלבת כמשמעות הראשונה, והיא - הדרך הישרה, האופן הנכון, בבחינת הישר והטוב. "אשרי" מתייחס, בדרך כלל, לשני המובנים האלה גם יחד: הן להרגשת הטוב הסובייקטיבית, הרגשית, והן לצד האובייקטיבי של דרך נכונה וישרה.

אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים - עצת רשעים היא עצה לא טובה שנותנים רשעים, שאדם מקבל אותה ונוהג ("הלך") לפיה. ואולם במקומות אחרים משמעות המילה "עצה" היא גם קבוצה, חבורה, ולכן פירוש הפסוק הוא גם - האיש שאינו הולך עם הרשעים ואינו חלק מחבורתם.

וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד - יש דרכים או מקומות שהם "דרך חטאים", דרכם של חוטאים; וגם מי שאינו מגיע לדרך הזו עד סופה, מכל מקום הוא עשוי למצוא את עצמו עומד במקום שהוא "דרך חטאים", כך שהמשך ההליכה בכיוון הזה בוודאי יביא אותו לרע חמור יותר.

וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יָשָׁב - בספר תהלים, כמו גם בספר משלי ובמקומות אחרים, המושג "לץ" איננו קשור רק לבדיחה או ללצון, אלא יש בו צד מסוים של רוע; אין בו תמיד תאוה או תשוקה לרע, ואולם ה"לצים" הם אלה שמתאפיינים בקלות ראש ובבדיחות דעת על דברים טובים. ולכן, גם אם הלצים לא תמיד עושים רע בפועל, דרך המחשבה והדיבור

בעולם, עונג שמקורו ברבדים הנעלמים ביותר של הבריאה ויציאתו אל הפועל היא דרך לימוד התורה. מזמור זה, לפי החלוקה הקדומה, נפתח ב"אשרי האיש" ומסתיים ב"אשרי כל חוסי בו", כך ששני מיני אושר ועונג רמוזים בו: העונג שבפנימיות התורה והעונג שבנגלותיה. אשרי הלומד ומלמד מתוך עונג ואושר, וממשיך בכך את שליחותם של משה ודוד לקירוב הגאולה. על-פי תהילות מנחם

א.א. אֲשֶׁר־הָאִישׁ. "במה חתם משה את התורה? - 'אשריך ישראל'; ואף דוד כשבא לומר תהילה, התחיל ממקום שפסק משה, 'אשרי האיש'". חוט סמוי מקשר בין משה לדוד, כפי שמגלים דברי חכמים: "גואל ראשון הוא גואל אחרון"; משמע: מסע הגאולה שהוביל משה רבנו אל שערי הארץ, עתיד לבוא לשלמותו על-ידי משיח בן דוד. נקודת הזהות שבין מפעלי חיים של ענקי עולם אלו, היא גילוי האושר האמיתי ("אשרי")

ב **כִּי אִם בְּתוֹרַת יְהוָה חִפְצוֹ**
וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה
יוֹמָם וּלְיָלֵּה:
 ג **וְהָיָה**
כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל-פְּלָגֵי מַיִם
אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ
וְעָלְהוּ לֹא-יָבוֹל

שלהם היא פתח לכל דבר אסור. "ובמושב לצים לא ישב" בא להדגיש שגם מי שאינו שותף פעיל במושב לצים, גם מי שבעצמו איננו לץ אלא רק יושב במחיצתם של לצים, עליו לדעת כי החברה הזאת היא חברה רעה, והיא פותחת לאדם פתח לרע - לא תמיד מתוך מודעות, אבל על כל פנים יוצרת מוכנות נפשית העשויה להתגלגל לרעה בפועל.

ב **כִּי אִם בְּתוֹרַת ה'**, שתורת ה' כהוראה של דרך חיים, היא חִפְצוֹ, וּבְתוֹרָתוֹ - שהיא תורת ה', אבל מתייחסת ביתר שאת ל"תורתו" של אותו אדם, במה שהוא יודע ומבין בה - יִהְיֶה, בעיקר הכוונה היא למחשבה, הגות הלב, אבל כאן יש לכך גם משמעות נוספת: דיבור והגייה, יוֹמָם וּלְיָלֵּה. בפרק זה יש מעין הגדרה של האיש הצדיק: לא רק במחשבה אלא גם בחפץ והגיון הלב, כלומר: רצונו הפנימי, שכאשר אין לו לאדם מעשה שמוטל עליו לעשותו, לא בענייני מצווה ולא בענייני העולם הזה, האיש הצדיק הוא זה אשר מִפְנֵה את הזמן הזה לתורת ה', שבה הוא מדבר ועליה הוא חושב. מי שנוהג כך, דהיינו: מתרחק מן הרע ודבק בטוב, שכרו הוא -

ג **וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל-פְּלָגֵי מַיִם**. עץ כזה איננו חסר דבר; הוא אפילו אינו מצפה לגשם, כי המים משקים אותו תמיד.

אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא-יָבוֹל - כי עצים שחסרים להם מים לפעמים נותנים את פירותיהם לאחר זמן, והעלים שלהם כמשים ונושרים, ואילו העץ הזה רענן וצומח תמיד. בדימוי הזה לעץ יש לא רק ברכה, אלא גם

ומחדש בה. כיצד ייתכן הדבר? כאשר התורה היא תורת ה' הרי היא למעלה מעלה, אך כאשר היא נעשית גם תורתו - תורת אדם - הרי היא יורדת למטה מטה. באותה ירידה מתגלה בה סגולתה, שהיא איך-סוף ממש, בלי גבול, שאינו מבחין בין מעלה ומטה אלא מאיר בהם בשווה. נמצאת אומר: גם כשתורת אדם היא, עודנה תורת ה' בכל קדושתה.

על-פי ספר המאמרים - מלוקט אדר-סיון, עמ' כ

א.ב. **בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וּלְיָלֵּה**. על לימוד התורה אמר רבא, האמורא הבבלי: "בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר: **בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וּלְיָלֵּה**" (עבודה זרה יט, א). מכאן שעיקר מעלתה של תורה אינו בהיותה תורת ה', הווייה עליונה ומופשטת, אלא דווקא בהיותה תורת אדם מוחשית ומושגת, הנלמדת בשכל ובסברה עד שהיא נקראת על שם הלומד

הבטחה ממשית יותר לכך שהוא מצליח לתת פרי בכל המובנים: פרי תורתו ופרי עמלו, הצומחים בעתם וטובים גם לו וגם לעולם, ושאינן הוא צריך לסבול מהתנוונות ומכמישה שלא בעתה. ובכללו של דבר, לגבי האדם: וְכֹל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ. ולעומת אלה -

לְאֶ-כֵן הֲרִשְׁעִים; הללו לא רק שאינם דומים לעץ שתול, אלא הם כפרודות שאינן צומחות, כִּי אִם-כִּמּוֹן אֲשֶׁר-תִּדְפְּנוּ רוּחַ. המוץ, שהוא הקש והמלענים של התבואה, אין לו צמיחה ואף אין לו מקום משלו, והרוח מסיטה אותו לכל צד. ואף הוויית הרשעים אין לה בעצם מקום משלה, ואין לה אפילו תכנית אמיתית משלה, אלא הרשעים זורמים עם כל דבר שמגיע אליהם מבחוץ, ונהדפים מדבר לדבר.

עַל-כֵּן לֹא יִקְמוּ רְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּט - כשמגיעה שעת הדין אין לרשעים תקומה, וְחֲטָאִים לֹא יִקְמוּ ולא יעמדו בַּעֲדַת צְדִיקִים; לא רק שהם אינם יכולים לצאת זכאים במשפט, אלא אף אינם יכולים להצטרף לחבורה הזאת.

כִּי-יִדַּע ה' דְּרֹךְ צְדִיקִים - "יודע" כאן, כמו גם במקומות אחרים, הוא במשמעות מסוימת: דעת של קשר, של אהבה; ומשום כך הוא מכוון אותם ומסייע להם בדרך חייהם זו, וְדֹרֵךְ רְשָׁעִים, לעומת זאת, תֹּאבֵד - כי לא רק שאין לה קיום נצחי, אלא אין לה אפילו עמידה יציבה בפני מאורעות הזמן; זוהי דרך שסופה אוכדן.

וְכֹל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ:

לְאֶ-כֵן הֲרִשְׁעִים

כִּי אִם-כִּמּוֹן

אֲשֶׁר-תִּדְפְּנוּ רוּחַ:

עַל-כֵּן

לֹא-יִקְמוּ רְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּט

וְחֲטָאִים בַּעֲדַת צְדִיקִים:

כִּי-יִדַּע יְהוָה דְּרֹךְ צְדִיקִים

וְדֹרֵךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

האדם כולם עושים רצון ה', כצדיק כרשע, אלא שהבדל גדול יש ביניהם: צדיק העושה רצון ה' בחייו, זוכה לעשות זאת כשהוא שתול על פלגי מים ועושה פירות במעשיו הטובים; רשע, המכעיס לפניו בחייו, עושה רצון ה' ומגלה כבודו ויראתו באברנו, כאשר נעשה בו דין צדק והוא כלה "כמוץ אשר תדפנו רוח".

על-פי בית יעקב, ליקוטים

א.ד. אֲשֶׁר הָאִישׁ... לֹא כֵן הֲרִשְׁעִים - וכי כיצד ניתן להשוות בכלל בין צדיק לרשע? האם אפשר להעריך את טיבה של אבן טובה ויקרה כנגד אבן פשוטה המושלכת ברחוב? אלא משל למה הרבר דומה: לאדם שהיה מהלך עם בנו בגן. ראה בנו עץ פרי, ושאל מה טיבו. אמר לו: לאכול מפריו ולשבוע מטובו. ראה בנו עץ סרק, ושאל מה טיבו. אמר לו: להסיק בו תנור וכיריים. כך בני